

Кіно народжене Україною. Альбом антології українського кіно / С. В. Тримбач. — К. : Техніка, 2016. — 384 с. : іл.

З упевненістю можна стверджувати, що чи не найцікавішою стає та книга, автор якої є загальнознаним знавцем предмета, ба більше — закоханий у предмет, і водночас володіє літературним словом і відчуттям стилю та вміє звернутися до аудиторії, передати не лише свої знання, а й свої відчуття, свою любов до справи.

За задумом «Кіно народжене Україною» — книжка, про яку замість надто шаблонного «розрахована на широке коло...» варто сказати інакше: вона жива та відкрита і ніби сама розгортає чи не найцікавіший світ — світ кіно. Кіно в масштабі історії окремої країни — України — має такі індивідуальні риси, ознаки, особливості естетики, традиції оповідності і впізнавану пластику кадру, які сукупно роблять його самобутнім фрагментом мозаїки світової культури.

Книжку написано як ілюстровану оповідь, хронологічно та драматургічно вибудовану, в якій кадри з фільмів і фотографії (в тому числі архівні, деякі рідкісні) перебувають у певному діалозі з текстом, сумісно створюють тканину сюжету і пластичну виразність. Авторіві вдалося у такий спосіб досягти враження особливої, оповідно-наочної моделі історії українського кіномистецтва.

І за цією формою стоїть, без перебільшення, віртуозне знання предмета. Читач, відкрив-

ши книгу на сторінці будь-якого розділу, на описі будь-якого фільму — прочитає текст, створений на основі безпосереднього знайомства автора з кінотекстами. Що начебто і логічно, і має так бути. Однак це колосальний масив фільмів, період, більший за століття. За цим знанням — роки копіткого вивчення екранних творів, пошуки й перегляди архівних фільмів, опрацювання історичних документів, занурення в біографічні перетини доль митців, в переплетіння творчих шляхів, що на відстані років, наявні у фрагментах, іноді складають майже детективний ребус.

Зазначимо також, що кінематограф — вельми складний процес, в якому змішано, злито політику, мистецтво, соціальний розвиток; розуміти і бачити його динаміку, рух і трансформацію жанрів, тем, зіткнення методів і стилів упродовж культурної історії країни, вміння аналітично простежити цей процес, виокремити і акцентувати на ключових аспектах — надзвичайно складне завдання.

Структурно книга складається з шести розділів, на які за хронологічним і змістовним принципом поділено історію українського кіно від кінця ХХ ст. до сьогодення. Розділи, окрім власне часових меж, позначені певною концептуальністю, віддзеркалюючи історичне значення кожного періоду в загальному русі національного кінемато-

графа і, ширше, — національної історії: становлення українського кіно, епоха індустріалізації та роки війни, повоєнна доба, часи «відлиги»... Кожний розділ починається з короткого нарис-у-характеристики періоду і далі містить розповідь про фільми, поєднану з ілюстративним матеріалом.

Текстова частина водночас є і лаконічною за формою, і, в певному розумінні, поліфонічною за змістом. Адже в ній поєднуються кілька аспектів: біографічні відомості, соціально-політичний контекст культурного життя, ключові характеристики фільмів і власне мистецтвознавчі авторські оцінки. У такий спосіб авторові вдається створити стереоскопічну картину кіно як явища на соціокультурному тлі, з органічним перетином різних смислових шарів, так, як це існує у реальному перебігу подій, у реальному часовому зрізі історії.

Книга, за авторським ставленням, — виразне есе, в якому за авторською інтонацією, стилем, відбором фрагментів і їх поєднанням, описом, вибудовується, наче за іманентною властивістю самого кіно, картина руху кіномистецтва у часі.

Книга позначена певним естетичним «історизмом», про це сказано вже підзаголовком «Ілюстрована історія». Як відомо, історія буває об'єктивною — як процес безпосереднього перебігу подій, та суб'єктивною — нею є оповідь про ці події, тобто власне такою є викладена історія. Не торкаючись складних аспектів наративної історії тощо, зазначимо, що представлена книжка в цьому відношенні являє собою особливий вид. У вступній частині автором зазначено: «історія ХХ століття прозирається нами значною мірою крізь призму кінокамери» [с. 9]. Це справді так. І відтак запропонована книжка виступає в певному розумінні як структура багаторазового переломлення: в ній предмет пізнання — події Історії — віддзеркалені у фільмах, і в цьому сенсі Кіно стає ніби суб'єктом (естетичного) пізнання; водночас фільми самі постають як предмет пізнання в очах читача.

Суб'єктивна кіноісторія, кінематографічна репрезентація людського буття в складному змінному русі епох — має певну особливість: вона не примушує глядача (і, в цьому разі, читача) неод-

мінно шукати відповіді на складні історичні питання; вона пропонує значно комфортніше заняття — налаштуватись на сприйняття естетичної інтерпретації облич різних епох, якими їх зуміли побачити і втілити митці, сучасники й очевидці тих подій. Напевно, одним із завдань цієї книжки й було налаштувати читача і потенційного глядача на особливу культурно-естетичну співзвучність, на здатність відчувати певний консонанс, торкаючись фільмів, що несуть в собі відголос (відгомін), відлуння, частку атмосфери епох, назавжди зниклих зі сцени буття.

В авторському баченні кінопроцесу особливе місце посідають міф і, сказати б, певне відчуття екзистенціальності — як особливого кінематографічного бачення й екранної фіксації екзистенціального часу і буття (пригадаймо категорії Буття і Часу за концепцією Гайдеггера). Так кіно предстає перед читачем (і глядачем) як галерея особливих — естетичних — переживань буття, переживань почасти непізнаваних раціонально і вловимих хіба що відчуттям, спрямованим на ті чи інші модуси, позначеним тими чи іншими інтенціями, — що розкривається жанрово-тематичними та стилістичними ознаками фільмів. Тому і власне структура оповіді про історію кіно підкоряється не лише і не стільки фізичному часові, хронології подій, скільки особливому відчуттю буття — і окремих людей, і цілого народу — і його кінематографічного втілення (чи віддзеркалення). В цьому, напевно, полягає авторський підхід до трактування кіномистецтва, у фокусі якого людське життя з усіма рухами і зіткненнями характерів, а також щоразу змінне обличчя реальності, екранне втілення якого поєднує у собі фіксацію миті існування форми і незліченну різноманітність форм.

Стилістично виважене, ілюстративно багате, позначене естетичним смаком та інтоноване літературно, видання «Кіно, народжене Україною» є прикладом такої оповіді «про кіно», яка здатна й людину, добре обізнану у справі, і людину далеку від цього фаху, однаково підкорити красою цього культурного феномену, а також й авторським умінням його розкриття.

Георгій ЧЕРКОВ